

Lespakket PO bovenbouw

Wat woorden kunnen doen

Deze les gaat over **WOORDEN**. Woorden zijn onmisbaar. Met woorden kunnen we onze gedachten en gevoelens uiten. Een mens gebruikt per dag ongeveer **15.000** woorden. Dat is natuurlijk een gemiddeld aantal. Drukke praters gebruiken er wel 50.000 per dag en hele rustige mensen hebben aan 1.000 woorden al genoeg.

Maak eens een schatting. Hoeveel woorden gebruik jij per dag?

Daarnaast *hoor* je ook nog eens alle woorden die andere mensen gebruiken.

Kijk naar de afbeelding hiernaast. Wat zie je als eerste?

Kijk nog eens goed. Wat zie je nu?

Zoiets gebeurt ook met woorden. Je kunt woorden van verschillende kanten bekijken.

Een bepaald woord kan voor de ene mens weinig betekenen, terwijl iemand anders er heel veel gedachten en gevoelens bij heeft.

Lees het verhaaltje hieronder. Hierin is een woord voor de een leuk en voor de nader helemaal niet leuk.

Opgewonden komt Janine thuis. Ze rent de keuken in en begint te ratelen. Een beetje rustig, zegt moeder. Opa is er, hij zit in de kamer. Als ze aan tafel zitten, zegt moeder: En vertel nu maar eens waarom je zo blij bent. We gaan op kamp, roept Janine. Op kamp in Lunteren. Leuk hè? Maar dan wordt het stil. Opa kijkt verdrietig voor zich uit. Dat ene woord doet hem denken aan vroeger.

Over welk woord gaat het, denk je?

Opdracht

Woorden hebben een betekenis. Woorden hebben ook **emotie, een gevoelsbetekenis**.

Sommige woorden doen je niet zoveel, die zijn neutraal (gewoon). Geef aan wat de volgende woorden met je doen. Zet een kruisje in een van de kolommen.

	onprettig 	neutraal 	prettig
vakantie			
ambulance			
baby			
oma			
kanjer			
brandweer			
handicap			
vluchteling			
loser			
toets			
kikker			
ziekenhuis			

Woorden hebben verschillende lagen

We gaan het nog eens uitleggen aan de hand van deze mooie Russische houten poppen. (afbeelding 1)
We noemen het een matroesjka.

Afbeelding 1

We beginnen bij de pop als geheel. Het blijkt dat die in het midden open kan. Dan zie je dat er een wat kleinere pop in zit, die er net zo uit ziet. (afbeelding 2)

Afbeelding 2

Maar die pop kan ook weer worden opengedaan en dan ontdek je een nog kleinere pop. Zo gaat het een tijdje door. (afbeelding 3)
Het laatste poppetje is een baby.

Afbeelding 3

De matroesjka heeft dus verschillende lagen.
Zoiets heb je ook met woorden.

1. De eerste laag is het woord zelf. Luister naar het woord zonder dat je er iets bij denkt. We nemen als voorbeeld het woord 'gitaar'. Het woord klinkt als gitaar en je schrijft het als g-i-t-a-a-r.

2. De tweede laag is de betekenis van het woord. Je weet vast wel dat een gitaar een muziekinstrument is.

3. De derde laag is dat je nog veel meer kunt vertellen over een gitaar. Het is een snaarinstrument en je hebt verschillende soorten gitaren. Er komen allerlei gedachten en herinneringen bij je naar boven.

4. En dan kom je al snel bij de laatste laag. Dat is de gevoelslaag. Welk gevoel heb je bij het woord gitaar? Misschien houd je van gitaarmuziek en krijg je er een warm gevoel bij. Maar het kan ook zijn, dat je helemaal niet van gitaarmuziek houdt.

Woorden hebben een gevoelslaag. We noemen het de gevoelswaarde van een woord. Sommige woorden hebben heel veel gevoel. Denk bijvoorbeeld aan de naam van een erge ziekte. Als je zo'n woord hoort, zit je al heel snel bij het kleinste poppetje, je gevoel. Maar stel nu, dat iemand dat woord gebruikt om ermee schelden, dan doet dat pijn bij jou. Ze gebruiken dan zomaar de eerste laag (grote pop) en vergeten dat er voor jou nog veel meer in dat woord verborgen zit. Bij gelovige mensen gebeurt er zoiets als ze de naam van God of Jezus horen. Die zegt hen heel veel.

Welke woorden doen jou heel zeer?

Opdracht

Probeer nu zelf (in plaats van gitaar) hetzelfde te doen, maar dan met een paar andere woorden.

Als het moeilijk vindt om zelf een woord te bedenken, kies dan uit:

voetbal – school – moeder – huis – vakantie – handicap – zwembad – bloem – vlinder -baby

	Woord 1	Woord 2
1 ^e laag 	Schrijf het woord groot op.	Schrijf het woord groot op.
2 ^e laag 	Wat betekent het woord?	Wat betekent het woord?
3 ^e laag 	Wat kun je er nog meer over vertellen?	Wat kun je er nog meer over vertellen?
4 ^e laag 	Welke herinnering of welk gevoel heb je bij dit woord?	Welke herinnering of welk gevoel heb je bij dit woord?

Schelden met ziektes

Lelijke taal heeft vaak te maken met dingen waar je eigenlijk heel voorzichtig mee moet omgaan. Denk aan erge ziektes of handicaps.

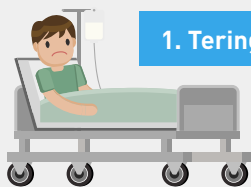
Een taalkundige noemt de Nederlander 'wereldkampioen in het schelden met ziektes'.

'Krijg de klere', vuile tyfushond, teringlijer etc.' Deze scheldwoorden bestaan al heel lang.

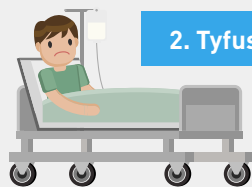
Ze zijn afgeleid van ziektes, die in Nederland bijna niet meer voorkomen. Dat is te danken aan de goede gezondheidszorg. Maar in ontwikkelingslanden komen ze nog wel degelijk voor.

Scheldwoorden met ziektes noemen we ook wel verwensingen. Hoewel je er niet bij stilstaat, wens je iemand iets heel ergs toe.

1. Maar wat zijn het eigenlijk voor ziektes? Welke uitleg hoort bij welk bed? Zet het nummer in de bij de juiste dokter.

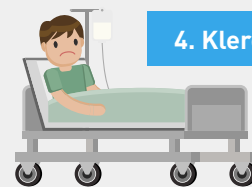
1. Tering

2. Tyfus

3. Pokken

4. Klere

Huidziekte, veroorzaakt door het pokkenvirus. De ziekte is nu uitgeroeid.

Erge ziekte, veroorzaakt door een bacterie in de longen, waardoor je heel erg verzwakt.

Kolere = cholera (braken en diarree), dodelijke ziekte, veroorzaakt door besmet drinkwater.

Erge ziekte, darminfectie, veroorzaakt door gevaarlijke bacterie.

2. Ken je nog meer ziektes of handicaps waarmee gescholden wordt?

3. Welke woorden kunnen volgens jou echt niet?

Woorden die pijn doen

De volgende uitspraken zijn behoorlijk heftig. Toch zijn het waargebeurde situaties.

Wie heeft wat gezegd? Schrijf de opmerkingen in het goede vak.

- **het is je moeder niet**
- **kankerlijer**
- **ga terug naar je eigen land**
- **Jezus!**
- **mongool**
- **val dood**

Marieke

Ik vind het heel erg als ik iemand hoor roepen. Ik heb zelf een broertje met het syndroom van Down.

Rens

Laatst hadden we een voetbaltoernooi. We moesten penalty's nemen. Ik schoot veel te zacht. Een jongen riep: Je moet harder schoppen, Dat vond ik helemaal niet leuk, want ik heb geen moeder meer.

Peter

Ik word heel boos als ik iemand hoor zeggen. Bij mijn tante is pas die ziekte ontdekt.

Daan

Ik schrik altijd heel erg als iemand roept. Mijn vader was bouwvakker. Hij is van de steiger gevallen en daarna overleden.

Aziza

Als ze zeggen: begin ik meteen te huilen. In het land waar ik gewoond heb, is nog steeds oorlog.

Marlies

Het stoort me als iemand zonder reden roept. Ik ben gelovig en die naam betekent veel voor mij.

Misschien ken je zelf nog zo'n opmerking die veel pijn kan doen. Schrijf die hier op.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Woordzoeker

C	O	M	P	L	I	M	E	N	T	N
A	W	S	G	R	K	L	A	S	S	E
M	S	A	T	C	E	P	S	E	R	L
I	F	M	A	U	O	J	E	D	G	L
R	E	E	K	R	E	D	N	IJ	F	E
P	E	N	G	I	D	R	A	A	O	T
V	R	I	E	N	D	E	L	IJ	K	E
D	F	E	E	L	E	B	R	A	É	E
A	N	E	T	A	R	P	T	I	U	M
B	E	W	O	N	D	E	R	I	N	G
N	P	L	U	I	M	G	O	E	D	G

Zoek de volgende woorden

aardig
oké
beleefd
pluim
bewondering

prima
compliment
respect
fijn
samen

goed
sfeer
kanjer
uitpraten
klasse

vriendelijk
leuk
waardering
meetellen

Als je alle woorden gevonden hebt, krijg je een complimentje.

Oplossing: